

РОЗДІЛ 6.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СЕРЕДОВИЩІ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІНКЛЮЗІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Олена Абліцова, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І.Г.Барановська, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

STORY THERAPY AS A MEANS OF SOCIAL INTEGRATION OF ORPHANS AND CHILDREN DEPRIVED OF PARENTAL CARE

Olena Ablitsova, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. В статті розкриваються особливості та необхідність застосування вихователями та педагогами інтернатних закладів казкотерапії як засобу соціальної інтеграції дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Ключові слова: казка, соціальна інтеграція, повчальні та виховні казки, казкотерапія.

Abstract. The article reveals the peculiarities and necessity of using fairy-tale therapy by educators and teachers of residential institutions as a means of social integration of orphans and children deprived of parental care.

Key words: fairy tale, social integration, instructive and educational fairy tales, fairy tale therapy.

Категорія «діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування», Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» визначаються, як діти, чий батьки померли чи загинули; діти, які залишилися без піклування батьків з різних причин, таких як: відібрання батьківських прав, визнання батьків безвісно відсутніми або недієздатними, розлучення, відмова батьків від дітей тощо [4]. Людмила Волинець, експерт у захисті прав дитини, дітей-сиріт та дітей, які залишились без батьківського піклування, у своїй книзі називає цю категорію «дітьми, яких лелеки приносять державі» [9].

Україна вважає охорону дитинства одним з головних пріоритетів національної політики. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини є основою державної стратегії в галузі захисту дітей та регулювання сімейних відносин.

Проблема адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – одна з важливих проблем, яку намагаються вирішувати сьогодні в інтернатних закладах, центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, притулках та ін. Незважаючи на існування сталих соціальних норм, що формуються в суспільстві на основі етичних, правових і культурних моделей для забезпечення стабільності та зменшення конфліктів, і цих дітей часті труднощі з інтеграцією в суспільство. Нерідко вони виникають через відсутність необхідного досвіду та прикладу. Ці проблеми адаптації в суспільстві можуть проявитись у девіантній поведінці дитини, що виражається у відхиленні від загальноприйнятих суспільних норм та правил [5].

Серед труднощів, котрі пов'язані із соціальною інтеграцією дітей-сиріт, можна виділити наступні [10]:

1. Соціальна ізоляція, брак спілкування, обумовлений низькою частотою взаємовідносин між індивідами;
2. Соціальна дистанція, рідкісні контакти з індивідами інших соціальних груп;
3. Часткова культурна та соціальна сегрегація, що пов'язана зі стереотипами суспільства;

4. Амбівалентність відносин;
5. Соціальна дезадаптація;
6. Невпевненість, нерішучість і тривога, які виникають внаслідок відсутності необхідного досвіду комунікації.

Сьогодні дитині для інтеграції в суспільство необхідно засвоїти загальнолюдські норми моральності, виховати естетичні та етичні цінності. Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що дієвим, перевіреним часом засобом морально-правового виховання та соціальної інтеграції дитини є казки. Тому сьогодні казки використовують як терапевтичний засіб, а казкотерапія виконує важливу роль у процесі адаптації дітей до умов різних дитячих закладів.

В праці «Методика виховання колективу» В. Сухомлинський, звертаючись до молодого педагога, відмічає: «... Якщо ви хочете, щоб вихованець став розумним, допитливим, кмітливим, якщо у вас є мета утвердити в його душі чутливість до найтонших відтінків думки й почуття інших людей... надихайте його розум красою слова... Його чарівна сила розкривається передовсім у казці. Казка – це колиска думки, зумійте поставити виховання дитини так, щоб вона на все життя зберегла хвилюючі спогади про цю колиску» [7, с. 520].

Казка – це один з найпростіших шляхів ознайомлення дитини зі світом навколо себе та світом у собі. Це дуже старий жанр народної творчості, який виник у часи, коли люди ще не мали наукових знань. Казка служила засобом пояснення різних явищ, подій, відносин тощо. Вона відображала уявлення людей про добро та зло, розтлумачувала вплив природних сил на їхнє життя та добробут, а також роз'яснювала чесноти та допомагала визначити недоліки людини [1].

Казка допомагає дитині відчувати та зрозуміти різноманітні проблеми та переживання, з якими вона може стикатися в новому, незнайомому для неї, середовищі. Вона надає дитині можливість «програти» ситуацію та знайти правильний вихід з неї. Казка також пропонує різні шляхи вирішення конфліктів та надає позитивну підтримку, що допомагає дитині повірити у свої можливості, стати більш впевненою в собі та своїх силах.

Казки відіграють ключову роль у адаптації дітей, сприяючи їх знайомству та зближенню, формуванню відкритих та довірчих відносин як між самими дітьми, так і між ними та вихователями. Основними аспектами казкотерапії є усвідомлення власних можливостей, цінності власного життя, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, вивчення різних стилів світовідчуття, розвиток свідомого сприйняття власних емоцій та переживань, творча взаємодія зі світом, а також внутрішнє відчуття сили та гармонії [2].

Серед методів казкотерапії можна виділити: розповідання казки, малювання казки, казкотерапевтична діагностика, складання казки, виготовлення ляльок, постановка казки.

Одними з найцікавіших для дітей встановлено виготовлення ляльок та подальше складання й інсценування ними казки з героями-ляльками.

Розглядаючи казку з точки зору її навчально-виховного потенціалу, можна стверджувати, що казка стала невід'ємною частиною світу дитини. Вона допомагає дітям вчитися та розвиватися, переносячи у світ реальності мрійні та бажані сценарії, де навіть найважчі труднощі та страхи можна подолати. Казка допомагає знешкодити негативні емоції та надихає на позитивні зміни.

Для того, щоб дитина відчувала себе впевнено у великому світі, важливо надати їй соціальні навички. Це означає, що дитина повинна вміти контролювати свою поведінку, обирати належний спосіб спілкування з іншими людьми, виявляти гнучкість та творчість у способах взаємодії з оточуючими.

У казках відображено різноманітні риси характеру, які формуються у дітей, враховуючи їхню стать. Наприклад, казки, які надихають чоловічі риси, такі як мужність та відвага, можуть бути «Троє поросят» та «Колобок». У них показано різні способи подолання викликів і боротьби з противниками. З іншого боку, казки типу «Три ведмеда», «Кривенька

качечка», «Гуси лебеді» сприяють формуванню жіночих рис характеру, таких як вміння слухати серце, терпимість та здатність до любові.

Варто зазначити, що існують казки, які сприяють розвитку моральних якостей як у хлопчиків, так і у дівчаток, завершуючись весіллям головних персонажів. Таким чином, казки є важливим засобом формування характеру та моральних цінностей у дітей.

На нашу думку, методу казкотерапії необхідно навчати педагогів закладів освіти різних форм власності. Наприклад, центри соціально-психологічної реабілітації дітей відповідно до законодавства розраховані на 50 дітей і в штаті можуть мати відповідно до діючих норм 20 вихователів та 5 практичних психологів. В багатьох інтернатних закладах посада практичного психолога взагалі не передбачена. Враховуючи підвищену тривожність, проблеми з соціальною адаптацією дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, заради комплексної допомоги та якісного виховання зазначених дітей, вихователі та педагоги можуть самостійно створювати повчальні чи терапевтичні казки в певній ситуації для групи дітей чи окремої дитини на основі власного досвіду, міфів, народних, патріотичних казок чи легенд.

Актуальними в сучасній педагогіці залишаються погляди В. Сухомлинського: «Творення казки – найщасливіші хвилини мого духовного спілкування з дітьми, а для них – незрівнянна радість мислення. У казці дитина утверджує свою гідність мислення». Василь Олександрович був переконаний, що читання, розповідання, інсценізація, творення казки – могутній засіб виховання розуму і добрих людських почуттів, а для учнів з особливими потребами це має надзвичайно велике значення.

Отже, враховуючи досліджену інформацію встановлено, що використання казок під час адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до закладів освіти різних форм власності, має позитивний вплив на емоційний стан більшості дітей. Вони сприяють зниженню рівня емоційної напруги, зменшенню агресивних проявів та тривожності щодо розлуки з батьками та нового оточення. У дітей формується довірливе ставлення до вихователів, педагогів, встановлюються дружні стосунки з іншими дітьми групи, а також зменшуються їх переживання, пов'язані з наявним статусом та перебуванням у закладі, а не в сім'ї. Важливо своєчасно виявляти проблеми дітей і надавати необхідну допомогу, оскільки від цього залежить їх подальший розвиток. Казкотерапія може допомогти скоригувати поведінку дітей, розкрити їм основні закони світу, виховати правильні цінності та розкрити їх творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Барановська І.Г., Євдоченко Л.І. Ампліфікація музичного досвіду старших дошкільників засобами музичної казки. *II Міжнародна науково-практична конференція «TOPICAL ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH» 26-28.10.2023 року Tokyo, 2023.* С. 338-343.

URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-topical-aspects-of-modern-scientific-research-26-28-10-2023-tokio-yaponiya-arhiv/>

2. Бредіхіна О. А. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Авторські психотерапевтичні казки (методичний посібник). Нетішин. 2015. 85 с.

3. Волинець І. М. Українознавчий аспект літературної освіти дошкільнят.

URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5487

4. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>

5. Колосова О.В. Адаптація першокласників до шкільного життя засобами театралізації. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2), травень. С. 143-148.

6. Сухомлинський В. О. Важко бути Людиною. Добірка оповідань та казок Василя Сухомлинського для дітей. URL: <https://mala.storinka.org>

7. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу. Вибрані твори: в 5 т. Т. 1. Київ. Рад. шк. 1977. С. 403-637.

8. Сухомлинський В.О. Кімната казки. Вибрані твори в п'яти томах. Т. 3. Київ: Радянська школа, 1977. С. 176-185.
9. Про дітей, яких лелеки приносять державі: нотатки не сторонніх. Людмила Волинець. Київ: Софія-А. 2017. 239 с.
10. Robert E. Park. Introduction to the Science of Sociology/ Robert E. Park, Ernest W. Burgess. The University of Chicago Press; 1st edition, 2016.
- URL:<https://www.amazon.com/Introduction-Science-Sociology-Robert-Park/dp/B000862P5Y>

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ «РІВНИЙ-РІВНОМУ» ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДИТЯЧОЇ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ

Людмила Бурдужа, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: К. О. Власенко, кандидат педагогічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна)

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF THE "PEER-PEER" METHOD DURING THE SOCIAL PREVENTION OF CHILD HOMELESSNESS

Lyudmila Burduzha, bachelor's student

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine)

Анотація. В статті розглянуто особливості впровадження методу «рівний-рівному» під час соціальної профілактики безпритульності дітей, що базується на специфічному принципі взаємодії, передачі інформації і є технологією соціолого-педагогічного впливу, методом формування особистості.

Ключові слова: дитяча безпритульність, метод «рівний-рівному», впровадження, профілактика, соціальна робота.

Abstract. The article reveals the peculiarities of the implementation of the "peer-to-peer" method during the social prevention of child homelessness, which is based on a specific principle of interaction, information transfer and is a technology of sociological and pedagogical influence, a method of personality formation.

Key words: child homelessness, peer-to-peer method, implementation, prevention, social work.

Метод «рівний-рівному» виявляється ефективним у соціальній профілактиці через передачу важливої соціальної інформації між людьми з подібними характеристиками, за допомогою неформального спілкування та соціальної взаємодії між однолітками, які мають відповідну підготовку. Крім того, він спрямований на розібрання стереотипів, неправильних уявлень та розвиток необхідних навичок для успішної адаптації в суспільстві.

Такий метод передбачає об'єднання осіб у групи зі спільними характеристиками з метою надання їм точної інформації та відхилення поширених помилкових уявлень і стереотипів, а також для розвитку необхідних навичок для успішної адаптації та інтеграції в суспільство.

Метод «рівний-рівному» – це підхід до соціальної роботи, який передбачає взаємодію між рівними за статусом особами, щоб сприяти позитивній зміні в поведінці або життєвій ситуації. Цей метод може бути ефективним у сфері соціальної профілактики дитячої безпритульності з певними особливостями впровадження. Зокрема, метод «рівний-рівному» покладає акцент на створенні партнерських відносин між соціальними працівниками та безпритульними дітьми. Важливо визнати досвід і потреби дітей і спільно з ними шукати рішення. Також соціальні працівники повинні виявляти емпатію та виявляти